OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Kirje

26.9.2023

VN/868/2023
VN/868/2023-OKM-17

Suuri valiokunta

OKM; Tekoälyasetuksen jatko-U-kirje; kirjallinen lausunto Suurelle valiokunnalle; U 28/2021 vp

Yleistä

Suomen kanta tekoälyasetukseen perustuu EU:n kasvun ja kilpailukyvyn turvaamiseen uusien teknologioiden, kuten tekoälyn kehittämisessä samalla kun varmistetaan erilaisin toimenpitein, että terveyden, turvallisuuden tai perusoikeuksien kannalta haitalliset tekoälysovellukset kielletään tai niiden riskejä vähennetään. Aineettomat oikeudet, kuten tekijänoikeus ja lähioikeudet ovat omaisuuden suojan piiriin kuuluvia oikeuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto täydentää työ- ja elinkeinoministeriön toimittamaa lausuntoa tekijänoikeuksiin liittyen.

Läpinäkyvyysvelvoite tekijänoikeuksien kannalta

Euroopan parlamentti esittää generatiivisten perustamallien tarjoajille velvoitetta julkaista tiivistelmä tekijänoikeuksilla suojatusta datasta, jota on käytetty tekoälyjärjestelmän kouluttamiseen. Nyt laaditussa U-jatkokirjeessä Suomen mukaan kyseisen velvollisuuden suhdetta ja vaikutuksia voimassa olevaan tekijänoikeuksia koskevaan sääntelyyn tulisi arvioida tarkemmin huomioiden lähtökohta, että tekijänoikeuslainsäädäntö soveltuu tekoälyjärjestelmiin. Suomi pitää tärkeänä, että järjestelmien tarjoajien olisi mahdollista toteuttaa kyseinen velvoite käytännössä, eikä velvoitteen täyttäminen olisi kohtuuttoman raskasta järjestelmien tarjoajille.

Sivistysvaliokunta painotti lausunnossaan, että vaikka kyse ei olisi tekijänoikeussääntelystä, tulisi tekoälyasetuksen valmistelussa varmistua tekijänoikeuksien ja inhimillisen tekemisen edellytysten turvaamisesta. Lisäksi valiokunnan asiantuntijakuulemisessa oli tuotu esille huoli ehdotetun sääntelyn läpinäkyvyysvelvoitteen riittävyydestä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kannattaa sivistysvaliokunnan näkemystä siitä, että tekijänoikeusjärjestelmän tavoitteita ja toimivuutta on turvattava. Ministeriö ei vastusta läpinäkyvyyden lisäämistä yleisellä tasolla mutta katsoo, että riski päällekkäisen lainsäädännön säätämiselle on olemassa, ellei uuden parlamentin ehdottaman velvoitteen suhdetta tekijänoikeuslainsäädäntöön selvennetä. Tekoälyasetuksessa todetaan tekijäoikeuslainsäädännön jo soveltuvan myös perustamallien kouluttamiseen. Lähtökohtana on siis luvan hankkiminen tekijältä teosten käyttöön, ellei mikään laissa säädetty yksinoikeuden rajoitussäännös sovellu tilanteeseen. Muuhun kuin tekijänoikeuslainsäädäntöön sisältyvä velvoite olisi omiaan aiheuttamaan oikeudellista epävarmuutta mallien kehittäjille siitä, onko tekijänoikeudella suojatun datan käyttö sallittua tiivistelmän ilmoittamisen myötä, kun tosiasiassa tietyissä tilanteissa ainoa keino on luvan hankkiminen teosten käyttöön tekijänoikeuslain mukaisesti.

Tekstin ja tiedonlouhinta vapaasti internetissä saatavilla olevista teoksista, on automaattinen analyysitekniikka, jota myös perustamallien kouluttamisessa käytetään. Teoskappaleiden valmistaminen on tekijänoikeuslain 13 b §:n mukaan

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Opetus- ja kulttuuriministeriö				
PL 29 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 10 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 135 9335 +358 9 135 9335	kirjaamo.okm@gov.fi

tietyin ehdoin sallittua ilman tekijän lupaa, mikäli tekijän nimi ja lähde mainitaan hyvän tavan mukaisesti. Voimassaolevan lainsäädännön mukaan oikeudenhaltijat voivat halutessaan estää teostensa käytön koulutusdatana, kun kyse on muusta kuin tieteellistä tutkimusta varten tapahtuvasta tekstin ja tiedonlouhinnasta. Tällöin tekijän tulee nimenomaisesti ja asianmukaisella tavalla pidättää tämä oikeus. Verkkoympäristössä pidättäminen edellyttää koneellisesti luettavissa olevia mekanismeja, kuten metadataa.

Edelleen sivistysvaliokunta toteaa, että tärkeää on huolehtia siitä, että velvollisuuden sisällöstä muodostuu selkeä ja oikeasuhtainen kokonaisuus, joka ei vaikeuta avoimen lähdekoodin ohjelmistokehitystä ja tieteellistä tutkimusta (SivL 4/2023 vp). Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä valiokunnan mainintaa ehdotetun velvollisuuden sisällön selkeydestä ja oikeasuhtaisuudesta. Euroopan parlamentin ehdottama velvoitteen toteuttamiseen liittyy epäselvyyksiä, esimerkiksi koskien sitä mitä tietoja tiivistelmän tulee sisältää ja mikä on tiedoilta vaadittava yksityiskohtaisuuden taso. Velvoitteen toteuttamiskelpoisuus on epävarmaa. Ennen kaikkea tämä johtuu siitä, että kyse voi olla sadoista tuhansista yksittäisistä tiedoista, eikä koulutusdatana käytettyjen teosten tunnistamiseksi ole luotu EU-tasolla yhteisiä käytäntöjä. Siten on erittäin tärkeää kiinnittää enemmän huomiota sen varmistamiseen, että voimassaolevaa EU:n tekijänoikeussääntelyä kunnioitetaan tekoälysovellusten koulutuksessa. Paras tapa vahvistaa tekijänoikeusjärjestelmän toimivuutta digitaalisessa ympäristössä olisi edistää yhteisten tiedonhallintakäytänteiden kehittymistä EU-tasolla.

Ministeriö pitää läpinäkyvyyden lisäämistä perustamallien kehittämisessä kannatettavana. Monien tekoälyjärjestelmien toiminta ja niiden tuotokset perustuvat abstrakteihin matemaattisiin suhteisiin, joita ihmisen on vaikea seurata, seurata tai jäljittää. Nämä monimutkaiset ja läpinäkymättömät ominaisuudet vaikeuttavat tekoälyjärjestelmien vastuullisuuden arvioimista. Erityisesti kouluttamiseen käytetyn datan ja sovelluksen tuottaman sisällön välisen suhteen arvioiminen on hyvin vaikeaa. Siten opetus- ja kulttuuriministeriö kannattaa laadukkaan tiedon saatavuuden lisäämistä siitä, miten tekoälyjärjestelmät toimivat ja miten niiden mahdollisesti aiheuttamat riskit perusoikeuksien kannalta on otettu huomioon.

Hallitusneuvos Anna Vuopala

Liitteet

Jakelu Suuri valiokunta

Tiedoksi